

PROFITAZELJNOST JE VZROK RUDAR. STAVKE

RAZGLAS ZA STAVKO JE BIL RAZPOSILAN.

Med rudarji ni opaziti pobitosti.

Pittsburgh, Pa. — Goreča želja po vedno večjem dobičku od strani premogovniških lastnikov in podjetnikov je povzročila, da je bil razposlan razglas, da dne 31. avgusta o polnoči prenehajo s delom rudarji na polju trdega premoga. Dobitek pri toni trdega premoga znaša do \$1.94. In ta veliki dobiček ne zadostuje, da ohladi prenenenje po vedno večjem profitu. Podjetniki so ostali trmoglavi in niso prisnili rudarjem nobenih koncesij. Kadar pa nastane v kateri industriji tak položaj, ne more slediti logično drugega kot stavka, ako delavci nočejo molče priznati, da so brezpravni sužnji, ki morajo tako živeti, kot jim ukažejo njih gospodarji.

Se preden je prišlo do kritičnega trenutka — stavke — je storilo velekapitalistično časopisje vse, kar je bilo v njegovi moči, da odvali krivdo na delavce, premogovniške lastnike in podjetnike pa prikaže v luči dobrotnikov za rudarje.

Skozi ves mesec so se oglašali razni "zvedenci", katerih naloga je bila ostrašiti rudarje. Pripovedovali so, da je nakopane premoga še preveč.

Rudarji so sprejeli izzivanje od strani premogovniških podjetnikov mirno. Prav nobena pobitost ni med njimi. Oba razglaša so poslušali mirno, ko sta bila prečitana na sejah lokalnih društev. Prvi je pripovedoval, da prične stavka dne 31. avgusta, o polnoči, drugi je povedal, da ostanejo na delu tiste delavne moči, ki so potrebne za vzdrževanje rudnikov.

Rudarji zahtevajo 10-odstotno povišanje mežde za rudarje, ki delajo na pogodbo, za rudarje, ki delajo za dnevno meždo pa en dolar na dan povišanja mežde. Dalje zahtevajo "checkoff sistem". To pomeni, da mora družba odtegniti prispevke za rudarsko organizacijo in jih izročiti finančnemu tajniku lokalne organizacije. Pogodba se podpisuje za dve leti.

Kljub temu, da postoji neznanost draginja, so pa premogovniški podjetniki povedali po svojem zastopniku Samuel D. Warnerju, da se mora mežda še znižati.

Toča ubila dve osebi v Jugoslaviji

Desetdeset oseb je bilo ranjenih, ko je silna nevihta uničila polja v Banatu.

Belgrad, Jugoslavija, 30. avg. — Strašna toča, debela kot jaja, je med silnim viharjem ciklonske proporcije v petek uničila polja v Banatu. Toča je ubila dve osebi in ranila 60 v Starivatu. Vihar je izpulil drevesa iz tal, odkrival hiše in druga poslopja ter uničil brzojavno zvezo v mnogih krajih. Materijalna škoda je zelo velika.

PRIPOROČA SE VPORABA DVEHDOLARSKIH BANKOVCEV.

Washington, D. C. — Vlada bi lahko prihranila en milijon dolarjev na leto, ako bi se ljudstvo posluževalo veliko bolj dvehdolarskih bankovcev, izjavlja sposobnostni biroj Združenih držav. Ljudstvo ne preveč posluša je endolarskih bankovcev, popolnoma pa zanemarljivo dvadolarke bankovce.

Pregled dnevnih dogodkov

Amerika.

Profitazelnost je pognala 158,000 rudarjev v štrajk.

Delavci zahtevajo popoln odškodninski zakon.

Polet brez prestanka na Havaj.

Vojni tajnik poda ostavko. Katoliški politični voditelji se zmerjajo s kukuksarji.

Po svetu.

Velike demonstracije na Dunaju za združitev Avstrije z Nemčijo. Francija je razburjena.

Francija pošlje prominentne voditelje vseh strank na dolgovno pogajanje v Washington.

Sirski rebeli ujeli 700 Francozov; položaj je slab. Odpor Maročanov narašča.

Splošna stavka mornarjev v Avstraliji je dosegla Južno Afriko.

Toča ubila dve osebi v Jugoslaviji; velika škoda vsled neurja.

Vojni tajnik poda rezignacijo

V kabinetu menda ni sporazuma. — Vojni tajnik se ne strinja z omejitvami v oboroževanju.

Swampscott, Mass. — Vojni tajnik John W. Weeks se je preselil na svojo farmo pri Lancasteru, N. H., in tam ostane, da poda svojo rezignacijo, ki postane pravomočna dne 1. oktobra t. l.

Očividno je, da se Weeks ne strinja s proračunskim odborom, ki je postavil take postavke v proračun, ki so po mnenju vojnega tajnika preizkušnje za vzdrževanje take vojne sile, kakršna bi morala biti po željah vojnega tajnika. Vojni tajnik je stavil svoje zahteve na podlagi generalnega štaba. In ker vidi, da se njegove zahteve ne vpoštevajo, pošlje svojo rezignacijo predsedniku dne 28. septembra, da postane veljavna z dnem 1. oktobra.

CESTNOŽELEZNIŠKI VOZ JE ZAVOZIL V POSLOPJE.

Več izletnikov je bilo poškodovanih.

Berwyn, Ill. — Iz Chicagoa pa tja do La Granga vozi ulična železnica. Proga je na nekaterih mestih taka, da se voz guglje in ziblje kakor ladja, s katero se igračkajo valovi. Vozil je zopet voz natičen z izletniki, ki so bežali pred hudo vročino v šumsko rezervo. Izletniki so bili večinoma grške in poljske narodnosti. Pri Stanleyjevi avenuji je pa voz zavil s tira in proti bližnjemu poslopju. Ustavil se je, ko je udaril vanj. Mesto je večkrat zahtevalo, da cestnoželezniška družba popravi progo, toda družba se je izgovarjala, da nima denarja.

Več izletnikov je bilo lahko poškodovanih.

Nekaj ur kasneje je skočil še en voz raz tir blizu Lyonsa, toda poškodovan ni bil nihče. Policija je nato ustavila promet in avtobusi so prevažali potnike prek mesta, na katerem je počival cestnoželezniški promet.

MED STEKLARSKIMI DELAVCI IN PODJETNIKI NI PRIŠLO DO SPO-RAZUMA.

Pittsburgh, Pa. — Med zastopniki steklarskih delavcev in podjetnikov ni prišlo do sporazuma glede nove mezdne lestvice. Zastopniki reprezentirajo okrog 1,200 delavcev. Podjetniki zahtevajo, da se uvede mezdna lestvica iz leta 1923-1924, kar pomeni 11-odstotno znižanje mežde. Zastopniki delavcev se temu upirajo in zahtevajo sedanjo lestvico.

DELAVCI ZAHTEVAJO ODŠKODN. ZAKON

Privatno zavarovanje se naj odpravi in nadomesti z državnim. — Posebno glede strokovnih bolezni šepa sedanji odškodninski zakon.

Syracuse, New York. — Newyorška delavska federacija je zelo na široko razpravljala na svoji konvenciji o odškodninskem zakonu. Zastopniki organiziranega delavstva zahtevajo, da se tedenska odškodnina poviša od dvajset na trideset dolarjev in da se odpravi določba, da se za delno poškodbo izplača največ \$3,500.

Thomas J. Curtis, ki je predsednik odškodninskega odselk, meni, da je odškodninski zakon za strokovne bolezni navadna farsa. Navedel je kot primer, da železniški zavirač ne dobi ničla, ako zadobi poškodbo, ki je poznana pod imenom "naraben člen". Pleskar, ki se zastrupi s kemikalijami, ki so primešane barvam, nima najmanjše sreče, da dobi en cent.

Newyorški odškodninski zakon krije samo devetnajst strokovnih bolezni. Ta postava ne krije zastrupljenosti z benzolom, dasiravno je izmed sto obnovnih delavcev po 57 zastrupljenih s to tvarino. Mrs. Burham je povdarjala, da je 670 nevarnih opravil. Argumentirala je, da mora v postavi biti povedano, da se razteza na vse bolezni, ki jih delavec dobi pri delu.

Strokovne bolezni povzročajo strupeni plini, prah, če tudi ni strupen, izpremembe temperature, stisnjen zrak, vlaga, preveč ali premalo svetlobe, vročina, prenaporno delovanje gotovih mišic, pritisk sčepetanje kože itd.

Stavka avstralskih mornarjev dosegla Afriko

Zvezna zbornica je odredila posebno policijo za potlačitev stavke.

Melbourne, Avstralija, 31. avgusta. — Stavka mornarskih delavcev je postala splošna v Avstraliji in Novi Zelandiji in razširila se je tudi na Južno Afriko, kjer že počiva pet angleških parnikov v odločnih lukah radi pomanjkanja mornarjev.

Avstralska zvezna zbornica, v kateri so delavci še v manjšini, je zadnji teden sprejela predlogo za organiziranje posebne policije, s katero nameravajo parobrodni interesi udušiti stavko, če bo mogoče.

DESET KANDIDATOV ZA LA FOLLETTOV MANDAT.

Madison, Wis. — Šest kandidatov za zveznega senatorja, naslednika pokojnemu La Follettu, se bo kosalo za nominacijo pri primarnih volitvah, ki se vrše v Wisconsinu 15. septembra, štirje kandidati pa nastopijo kot neodvisni. Republikanski kandidati so: Robert M. La Follette Jr., Roy P. Wilcox, Francis E. McGovern in Daniel Woodward. Demokratski kandidat je William G. Bruce. Socialistični kandidat je John Work. Neodvisni kandidati so: Edward F. Dithmar, Arthur R. Barry, George Bauman in Gilbert Sliter.

NEPOŠTEN ODBORNIK OB-SOJEN.

Lynn, Mass. — Linwood Hurd, poslovni odbornik organizacije čevljarjskih delavcev, je bil obsojen na trideset dni v prisilno delavnico, ker si je pridržal \$162.39, ki so bili lastnina organizacije. Hurd trdi, da mu organizacija dolguje ta znesek.

Katoliški političarji se zmerjajo s kukuksarji

Newyorški governor Smith pravi newyorškemu županu Hy-lanu, da je kukuksar. Oba sta katoliška demokrata.

New York. — Zanimiv konflikt je nastal v državi in mestu New Yorku. V mestu se vrše v prihodnjem novembru županske volitve. Volilna kampanja je že v teku. Stari župan Hylan je zopet kandidat. Hylan je demokrat in katoličan.

Governor newyorške države Albert Smith je tudi demokrat in katoličan. Ampak Smith nasprotuje Hylanovi kandidaturi in med njima se je razvila osebna borba. Smith je te dni napadel Hylana in ga javno imenoval kukuksarje. Hylan je pa obtožil Smitha, da vlači vero v politiko.

Governor Smith je vodja slo-glasne tamenitake organizacije demokratov v New Yorku, katera bi se rada iznebila nadaljnega Hylanovanega županovanja. Tako je nastal boj med demokrati samimi za županski stolec v New Yorku.

In tako poteka človeško življenje

Vojna, tragedija. — Nato roman, nakar je sledila še hujša tragedija — dvojen samomor.

New York, N. Y. — Bogat tovarnar Walter J. Fitzpatrick je prejel brzojavko, da se je njegova žena Marie Louise Bernier Fitzpatrick zastrupila s plinom v Floridi. Fitzpatrick je prečital in nato si je pognal kroglo v glavo.

Dvojni samomor ima seveda svoje osadje. Fitzpatrickova žena je kot dekle Marie Bernier poročila v vojnem času angleškega polkovnika John Leacrofta. Poroka se je vršila v Londonu. Pri drugi ofenzivi ob Marni so videli Leacroftovi tovariši njega paati in prišel je na ime-niki vojnih trtev. Njegova žena se je vrnila na dom svojega očeta v Bruselj. Na potovanju po Ameriki je srečala Fitzpatricka v San Franciscu. Zaljubila sta se in sledila je poroka.

Leacroft, njen prvi soprog pa ni bil mrtev. Bil je otrovan s vojnim plinom in izgubil je spomin na dogodke. Ko se mu je vrnil spomin, se je podal v svet, da najde svojo vojno nevesto iz Belgije. Prišel je v Ameriko in izvedel, da se je njegova žena poročila z ameriškim tovarnarjem. Zahteval je, da se loči od njega in se poroči znova z njim.

Njegova žena je pa izvolila smrt, v katero ji je prostovoljno sledil tudi njen drugi soprog. Pred svojo smrtjo je napisala listek, na katerem se je izrazila, da ni vredno živeti in da naj jo pokopljejo pod njenim dekliranim imenom.

V INTERESU PREGANJANIH DELAVCEV.

Chicago, Ill. — V okraju Cass v Severni Dakoti so aretirali 118 delavcev, ki so pripadali k organizaciji I. W. W. Okrajni uradniki so prignali te delavce iz ječe in jih izročili oboroženi drhali, ki je delavce gnala iz Farga v Minnesota. Drhal je nekatere delavce tudi neusmiljeno pretepla. V to drhal so bili pomešani tudi nekateri javni uradniki.

Ko je Unija za ameriške civilne svobodščine izvedela to početje, je takoj brzojavno protestirala pri governorju Arthur G. Sortieju, ker so bile civilne pravice teh delavcev kršene. Obenem je pa Unija apelirala na zveznega senatorja Lynn Frazierja, da porabi svoj vpliv v interesu preganjanih delavcev. Unija je dalje brzojavno sporočila preganjanim delavcem, da jim podeli pravno in finančno pomoč.

KAMPANJA ZA NEMŠKO-AV-STRIJSKO UNIJO

Francija, alarmirana vsled demonstracij na Dunaju, bo skušala v varnostnem paktu preprečiti združitve Avstrije z Nemčijo.

Pariz, 31. avg. — Francoski uradni krogi so zelo alarmirani vsled naraščajoče kampanje za pridružitve Avstrije k Nemčiji. Višek kampanje sta bili večeraj dve demonstraciji, ena v Berlinu in druga na Dunaju. Paul Loebe, predsednik nemške zbornice, je na čelu 400 delegatov iz Nemčije posetil Dunaj in je bil glavni govornik na velikem javnem shodu, katerega je priredila "Nemško-avstrijska ljudska unija", ki agitira za združitve.

Vest, ki je Francijo najbolj alarmirala, se glasi, da je Loebe dejal na Dunaju, da Francija ne bo mogla preprečiti združitve, kadar bo Nemčija enkrat članica lige narodov. Vprašanje združitve bo potem obravnavala liga, in združitve bo dovršeno dejstvo davno prej, predno ga bo mogla liga preprečiti.

Pariški listi, tudi uradni, danes pišejo, da se bo francoska vlada zavarovala proti temu koraku Nemčije in Avstrije v varnostnem paktu, ki se zdaj sklepa med Francijo in Nemčijo. Francija bo v paktu zahtevala proste roke v slučaju, da Nemčija namagoma anektira Avstrijo.

Francoski uradni krogi pravijo, da bi Nemčija pridobila sedem milijonov prebivalcev s aneksijo Avstrije, obenem bi pa dobila pod svojo diplomatično kontrolo osem milijonov Ogrov, ki bi bili potem njeni sosede. Na ta način bi Nemčija nadomestila vse svoje izgube v vojni in postala mogočen podonavski faktor.

Francija računa na pomoč Italije, Jugoslavije, Rumunije in Čehoslovakije, ki so odločno proti združitvi Avstrije z Nemčijo.

Dunaj, 31. avg. — Včerajšnje demonstracije na Dunaju, katerih se je udeležil Paul Loebe, predsednik nemškega parlamenta, s svojimi odposlanci iz Nemčije, so bile protestna akcija proti gibanju v Parizu, Ženevi in Rimu, ki gre za tem, da Avstrija postane ekonomsko in finančno odvisna od Italije in nasledstvenih držav.

Loebe in drugi govorniki so naglašali, da nemško ljudstvo v Nemčiji in Avstriji zahteva pravico samoodločevanja. Avstrijski govorniki so izjavili, da nemško ljudstvo v Avstriji noče združitve z nikomur drugim kakor edino z Nemčijo. Loebe je dejal, da združitve Nemčije in Avstrije ne pomeni združitve dveh držav, temveč razjvejenega ljudstva enega jezika, ene krvi in ene kulture. Na tem koraku ni nič imperijalističnega — je rekel Loebe — pač pa on vidi v republiki združenih nemških ljudstev v središču Evrope začetek Združenih držav evropskih, ki morajo enkrat priti, ako hoče Evropa imeti mir in prosperiteto.

Socialistični govorniki so poudarjali, da so za združitve ne z nacionalističnega ali političnega, temveč z ekonomskega stališča. Avstrija, kakršna je danes, je berač, ki živi le ob miloščini. Sama ne more eksistirati.

NENAVADNA VROČINA KONCEM AVGUSTA.

Chicago. — Nedelja 30. avgusta je bil najbolj vroč dan, kar jih pomni čikaški vremenski biro zadnjih 50 let. Ob treh popoldne je termometer registriral 96 stopinj vročine. Dve uri pozneje je pa prišla nevihta z deževnim nalivom in temperatura je padla na 75 stopinj.

Sirski vsašli ujeli francosko posadko

700 Francozov, ki so se branili 40 dni v Suediji, se je podalo Druzom. Francozi v Siriji v velikih škripcih.

Pariz, 1. avg. — Francoska posadka, obstoječa iz 700 mož, ki je bila 40 dni oblegana po vataših v trdnjavi Suediji, 60 milj južno od Damaska, se je podala v soboto rebelnim Druzom, ko je vojakom zmanjkalo vode in živil. Tako se glasi uradno poročilo.

General Sarail, vrhovni poveljnik francoskih čet v Siriji, ni mogel rešiti oblegane posadke. Brez malega vso armado, ki jo ima na razpolago, je Sarail uposil pri obrambi Damaska in za potlačitve arabske vataje v Aleppo. General pričakuje ta teden okrog 10,000 mrtih iz Francije.

Vsa Sirija je v plamenu revolte, toda cenzor ne pusti niti ene četrtine vesti o pravem položaju v javnost. V ujeti posadki so deloma Francozi iz deloma alžirski strelci.

Jeruzalem, 31. avg. — Položaj v Damasku je zelo kritičen. Francose čete patrolirajo ulice. Nekatera javna poslopja so ograjena s bodečo žico in strojnimi. Francozi so aretirali več vodilnih Sircev. El Atrah, vodja rebelnih Druzov, je objavil ponovni apel na vsa ljudstva Sirije, naj revoltirajo proti francoskim gospodarjem.

Pariz, 31. avg. — Z maroške fronte poročajo o veliki aktivnosti Rifljanecv. Abdel Krim je reorganiziral svoje bojne sile in oborožil avse štete upornih domaćinov. Ta teden je pričakovati hudih bojev.

Francoska dolgovna komisija

Francija pošlje veliko delegacijo v Ameriko, v kateri je tudi eden socialist.

Pariz, 31. avg. — Francoska dolgovna komisija, katero bo finančni minister Joseph Caillaux in katere pride v Washington 23. septembra, sestoji iz prominentnih voditeljev raznih strank v parlamentu.

Člani komisije so: Vincent Aurilio, socialist; Maurice Bokanowski, nacionalec; senator Henry Berenger, konservativec; senator Louis Dausset, radikalni socialist; markiz Pierre de Chambrun, levčarski republikanec in potomec Lafayetteja; Joseph Simon, bankir in finančnik.

Rim, 31. avg. — Mussolini ne pošlje komisije v Ameriko radi ureditve vojnih dolgov toliko časa, dokler ne bodo zaključena pogajanja s Francijo. Italijansko dolgovno misijo bo najbrž vodil finančni minister Volpi.

DELO V PITTSFILDskih TO-VARNAH POČIVA.

Stavkokazev ni mogoče dobiti.

Pittsfield, Mass. — Delo v petih tekstilnih tovarnah počiva, ker so znižali meždo za deset odstotkov. Kompanije se prizadevajo dobiti stavkokaze, ampak nikogar ne mika, da bi delal za znižano meždo. Državni pogajalec Fred M. Knight priporoča stavkujočim delavcem in podjetnikom, da izvolijo vsak po enega razsodnika, oba naj pa izvolita tretjega.

KAMPANJA ZA ORGANIZIRANJE V JUŽNIH DR-ZAVAH.

Atlantic City, N. J. — Ameriška delavska federacija se poslužuje v centralnih južnih državah kinolisk pri organiziranju delavcev. V teh državah je še malo strokovno organiziranih delavcev.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnina: Zedinjene države (Izven Chicago) \$5.00 na leto, \$2.50 na pol leta in \$1.25 za tri mesece; Chicago in Cleveo \$6.50 na leto, \$3.25 na pol leta, \$1.65 za tri mesece, in za inozemstvo \$8.00.

Naslov na vsi, kar ima stik s urednikom:

"PROSVETA"

3637-59 So. Lawrence Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovene National Benefit Society.

Owned by the Slovene National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$5.00 per year; Chicago \$6.50, and foreign countries \$8.00 per year.

"MEMBER of THE FEDERATED PRESS"

138

Datum v oglepanju n. pr. (Aug. 31-25) poleg valnega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem dnevom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam ne ustavi list.

GLEDALIŠČE NI VEČ SATANOVA IZNAJDBA.

Tudi plesišče ni več satanov prostor.

Bili so časi, ki se niso daleč za nami, v katerih so duhovniki gremeli proti gledališčem in plesiščem. Raz leco so pripovedovali, da bodo vsi pogubljeni, ki pohajajo v gledališča in na plesišča. Rekli so, da ima tam satan razpostavljene svoje mreže, v katere lovi človeške duše, kot ljubljanski ciparji cipe na ljubljanskem barju, ko se v jeseni v velikih jatah selijo proti jugu.

Pri verskih sektah, pri katerih je uvedena usesna spoved, so tudi v spovednicah pripovedovali ubogim grešnikom, da izvrše velik smrtni greh, ako pohajajo v gledališča in na plesišča.

Tako so strašili le revne sloje, češ, da revni ljudje tako niso ustvarjeni za drugo, kot za delo na tem svetu. Bogatinom niso veljali taki opomini in pridige, kajti nalteli bi na gluha ušesa. V nevarnosti so bile le duše uboge delavske pare, ki gara od zore do mraka. Tej delavski pari je bilo prepovedano vsako nedolžno razvedrilo pod pretvezo, da so njene duše v veliki nevarnosti, ako užije včas malo nedolžnega razvedrila.

Toda časi se izpreminjajo in mi v njih! Uboga delavska para je spoznala, da svarila in opomini pred gledališčem in plesiščem veljajo le nji, kajti premožnejši ljudje so pohajali v gledališča in na plesišča, kakor da jih ni nikdar nihče posvaril pred njimi. Nihče, ki je pohajal v svojem življenju v gledališča in na plesišča, ni prišel po svoji smrti povedati, da trpi zaradi tega na prostoru, kjer sta jok in škripanje z zobmi, ali pa v vica. Delavska para je pronašla kmalu, da gledališča in plesišča služijo razvedrilo. Opomini in svarila so izgubili svojo moč. Jezno so opazovali nepoklicani varuhi morale in človeških duš, da se delavska para vedno manj briga za njih opomine in svarila. V začetku so bile pridige še bolj ostre in posledica je bila, da so se pričeli prazniti prostori, kjer so delavcem vsiljevali svoje nazore o gledališčih in plesiščih. Ampak med nepoklicanimi varuhi javne morale so bili taki, ki so kmalu spoznali vzroke, zakaj cerkve postajo prazne. Videli so, da "hrb noče priti k Mahomedu, torej mora Mahomed k njemu."

In zgradili so pod cerkvami dvorane z odr. V teh dvoranh zdaj plešejo, kot v tistih, ki jih lastujejo posvetni ljudje. V teh cerkvenih dvoranh prirejajo gledališke predstave in druge take predstave, ki imajo namen pritegniti ljudi k cerkvi.

Nič več ni greh, če ljudje plešejo. Ravno tako ni greh, ako gledajo gledališke predstave in poslušajo poulične popevke. Satan nima več svojih mrež razpostavljenih v gledališčih in na plesiščih, da vanje lovi človeške duše. Satan je degradiran, vzeta mu je vsa moč.

Nekateri iznajdljivi in nepoklicani varuhi javne morale, ki se odnekad drže starega latinskega pregovora, da denar ne smrdi, so šli še dalje. Pričeli so prirejati tudi sejme okoli cerkev, na katerih se igrajo igre odvisne od slepe sreče. Tako se mladina že v zgodnji mladosti uči igrati za denar. Igra, pri kateri odloča slepa sreča, je bila že odnekad razglašena od nepoklicanih varuhov javne morale za satanovo iznajdbo. Ampak tudi ta satanova iznajdba se je zdaj udomaćila okoli nekaterih cerkva, kjer se morala vernega ljudstva meri po denarju, ki ga daruje nepoklicanim varuhom javne morale.

Kaj so pa gledališča in plesišča, ako niso satanova iznajdba? Pametni ljudje so že zdavnaj vedeli, da plesišča služijo razvedrilo, gledališke predstave pa izobrazbi. Igre, pri katerih odloča slepa sreča, pa uničujejo in izpodkopavajo moralo. Kajti pri takih igrah gledajo ljudje nato, kako bo drug drugega obral za denar.

Ako se danes vrše plesi in gledališke predstave v cerkvenih dvoranh, tedaj imajo ti plesi in predstave namen privabiti ljudi v cerkev, češ, saj imate v cerkvi ravnotako zabavo in razvedrilo, kot drugje. Ako se pa okoli cerkev prirejuje semnji z igrami, pri katerih odloča slepa sreča, tedaj imajo take prireditve namen odebelti denarne močnike nepoklicanih varuhov javne morale, ki so slučajni gospodarji nad cerkvijo in ki jim je vseeno, od kje pride denar.

Deportacija revnih in bolnih inozemcev

Imamo mnogo inozemcev, ki nujno potrebujejo brezplačne bolnišnične oskrbe, ali se bojijo prestopiti prag kake bolnišnice, ker se bojijo, da bodo prijavljeni priseljeniški oblasti in deportirani (izgnani) iz Združenih držav. Veliko več jih je, ki se sploh nikdar niso zmišlili nevarnosti deportacije, katere preti inozemcu, ako pade na breme javnega dobrodelstva oziroma, tudi brez tega, ako postane jetičen ali umobolen. Toliko eni kolikor drugi niso očitno dobro poučeni o nekaterih določbah priseljeniških zakonov, ki so ob nekaterih okolišnih življenjske važnosti za tukaj nastanjene inozemce.

Priseljeniški zakon določa, da "vsak inozemec, ki postane javno breme (public charge) radi vzrokov, glede katerih ni dokazano, da so nastali po izkrcanju, sme biti deportiran tekom petih let po svojem prihodu." Kaj pa pomenja postati "javno breme" (public charge)? Vsaka oseba je "javno breme", ki prejema kako vrsto dobrodelne podpore iz javnih skladov. Je popolnoma vaeeno, da-li ta dobrodelna podpora obstoja iz darov v gotovini ali v blagu ali v dani oskrbi, kot je na pr. prosto stanovanje in hrana v javnem zavodu ali brezplačna oskrba v javni bolnišnici. Glavna stvar je, da ta podpora prihaja direktno ali indirektno iz javnih skladov. Inozemec ali kdorkoli drugi postane "javno breme" v smislu zakona ne le, ako prejema kako dobrodelno podporo od organa federalne, državne, okrajne ali mestne vlade, marveč tudi indirektno, ako je tako podpora dobil od kateregabodi zavoda, ki je popolnoma ali deloma vzdrževan iz javnih skladov. Tako na primer, ako mesto, county ali država daje kako subvencijo za vzdrževanje privatne bolnišnice, inozemec, ki dobiva brezplačno oskrbo v taki bolnišnici, postane "javno breme". Isto se lahko reče o vsaki dobrodelni organizaciji, javnem prenočišču, sirotišnici, porodnici, dispenzariju, norišnici in enakih zavodih.

Vsi taki vladni zavodi ali privatni zavodi, ki dobivajo vladno subvencijo, morajo sporočati delavskemu departmentu ime vsakega inozemca, ki je bil deležen njihove oskrbe. Privatni zavodi, ki so vzdrževani popolnoma iz privatnih skladov, niso dolžni to storiti; oni smejo svobodno deliti svoje dobrodelstvo, komurkoli hočejo in, kdor prejema njihovo dobrodelstvo, ni "public charge" v smislu zakona.

Zakon, kakor zgoraj rečeno, določa, da tekom petih let po svojem prihodu vsak inozemec sme biti deportiran, ako postane "javno breme" radi vzroka, o katerem ni dokazano, da je nastal po izkrcanju. Kaj to pomeni? Pomenja to, da inozemec, ki je postal "javno breme" tekom petih let po svojem prihodu, ne more biti deportiran pod to določbo zakona, ako se more dokazati, da vzrok, radi katerega je postal "javno breme", je nastal po njegovem izkrcanju. Ali to treba dokazati in v slučaju dvombe je stvar inozemca, da to dokaže. Ako tega ne more dokazati, se smatra, da je vzrok obstojal pred izkrcanjem, in inozemec bo deportiran.

Zakon je v tem pogledu precej nedoločen, pa niti ne more biti drugače, ko se dotična določba razteza na vse mogoče vrste slučajev. Toda nekateri primeri utegnejo razjasniti to točko. Tako na primer, ako se inozemec nahaja v bolnišnici, ker je bil ranjen v nezgodi, je povsem jasno, da varok njegove bolnišnične oskrbe — t. j. dotična nezgoda — je nastal po njegovem izkrcanju; v takem slučaju ni nikake nevarnosti deportacije. Isto se lahko reče o ženski, ki po primernem bivanju v Združenih državah dobiva brezplačno oskrbo v porodnici ali se poslužuje javnega dispenzarija. Na drugi strani, ako inozemec dobi brezplačno oskrbo za bolezen, ki je morda nastala pred njegovim prihodom v Združene države, on more brezdvomno biti deportiran, ako tekom petih let po svojem prihodu postane "javno bre-

me" v zgornjem smislu, razun ako more dokazati, da je bolezen začela po njegovem prihodu. Dostikrat pa je nemogoče to dokazati in, kakor rečeno, v dvomu se domneva, da je vzrok obstojal pred izkrcanjem.

Se tekle utegne biti ovroči tako domnevo, ako inozemec je deležen javnega dobrodelstva vsled tega, ker je nesposoben vzdrževati sebe in družino. Vzrok te nesposobnosti mora biti takšen, da je nastal po njegovem izkrcanju, ako naj se izogne deportaciji. To pa je težko dokazati.

Proti inozemcu, ki je prijavljen kot "javno breme", delavski departmēt začne deportacijsko postopanje in ako je deportacija upravičena, odredi njegovo deportacijo. Radi tega je največje važnosti za vsakega inozemca, ki radi neareče utegne pasti na breme javnega dobrodelstva, da si dobro zapomni zgornjo določbo zakona in način njenega uveljavljanja.

Isto velja v slučajih tuberkuloze, ostudnih ali nalezljivih bolezni, umobolnosti, kroničnega alkoholizma itd., ako inozemec postane "javno breme". Ali v teh slučajih treba uvaževati še nekaj drugega. Zakon namreč določa, da vsak inozemec, ki je ob svojem prihodu bil član kateregabodi razreda nepristojnih inozemcev, sme biti deportiran tekom petih let. To pomenja, da ako ob prihodu niso odkrili, da je priseljenec bil nepristojljiv, pa so ga pripustili, ga smejo vendarle deportirati tekom petih let, ako se kasneje pokaže, da je tedaj spadal med one razrede inozemcev, ki jih zakon izključuje. Med drugimi sledeči razredi inozemcev so izključeni po zakonu: vsi idijoti, slaboumneži, epileptični ljudje, umobolniki, kronični pijanci, ljudje, ki trpijo na tuberkulozi ali na kateri ostudni ali nalezljivi bolezni. Druge osebe, katerih priseljenec zakon prepoveduje, so osebe, ki utegnejo pasti na breme javnega dobrodelstva (persons likely to become public charges), beradi, javni reveži, prostitutke, anarhisti, kontraktni delavci itd.

Iz tega je razvidno, da, ako inozemec postane jetičen ali umobolen, on utegne biti deportiran v vsakem slučaju, tudi ako ne postane "javno breme", ako se domneva, da je bil bolan že ob svojem prihodu. Isto velja, ako se najde, da inozemec trpi na ostudni ali nalezljivi bolezni, o kateri se domneva, da je obstajala še pred njegovim izkrcanjem. Kar se tiče umobolnikov, se vedno domneva, da je varok umobolnosti obstojal še pred izkrcanjem.

Pri deportacijah blaznih ali bolnih ljudi, ki potrebujejo posebno oskrbo, zakon zahteva od parobrodskih družb, da morajo primerno skrbeti za nje ne le pri vožnji na morju, marveč tudi na kopnem do njegove domovine. Samo ob sebi pa je umevno, da se radi humanitarnih razlogov deportacija dostikrat ne izvrši, ako je bolezen taka, da bi vožnja spravila v nevarnost njeno življenje ali otežkočala njeno zdravstveno stanje.

Oseba, ki utegne pasti na breme javnega dobrodelstva (likely to become a public charge), spada tudi med izključene razrede. Vsak inozemec, o katerem priseljeniška oblast iz enega ali drugega razloga smatra, da ni v stanju vzdrževati samega sebe, oziroma katerega vzdrževanje ni zajamčeno po drugih, utegne biti izključen ob svojem prihodu. Ako ga vendarle pripustijo, tak inozemec utegne še vedno biti deportiran v roku petih let po prihodu, ker je bil za časa svojega prihoda "likely to become a public charge". Pod to določbo vsak inozemec more biti deportiran, ako tekom petih let, ostane brez sredstev za svoje vzdrževanje, pod pogojem, da se je že ob njegovem prihodu moralo smatrati, da utegne pasti na breme javnega dobrodelstva.

Večina deportirancev dejanski spada v ta razred. Število vseh deportiranih inozemcev, ki so bili tukaj že nastanjeni, je v fiskalnem letu 1923-24 znašalo 6409. Od teh je 4294 spadalo ob svojem prihodu v vrsto inozemcev, kakršne zakon izključuje. NE manj od 2092 izmed njih je spadalo v razred "likely to become a public charge". Na dru-

ZAKONET

Prekucenjen "Trunk".

Prijatelj Trunk pridno stiče za znanstveniki, ki nečejo videti dokazov organične evolucije. Seveda jih najde. Dobi jih med matematiki, eksperti vsake vrste in tudi med fiziki in kemiki.

Millikan je znanstvenik. Ima zaaluge za svojo stroko. Izračunal je električno silo v posameznih elektronih. Ni pa še s tem rečeno, da je njegova sodba merodajna na vseh poljih vede. Ako je Millikan res rekel, kakor trdi g. Trunk, da je patetično, če skušajo učenjaki dokazati evolucijo, katere ne more dokazati noben učenjak, se je zmotil. Tega pa ne trdim jaz, "slovenski učenjak s krampom in lopato", temveč trdijo ameriški znanstveniki, ki vedo kaj govorijo o stvari. In teh je na stotine.

Dr. H. F. Osborn, predsednik American Museum of Natural History v New Yorku, pravi v predgovoru svoje knjige "The Origin and Evolution of Life" sledeče: "In this review we need not devote any time or space to such arguments for the truth of evolution. The demonstration of evolution as a universal law of living nature is the great intellectual achievement of the nineteenth century. Evolution has outgrown the rank of a theory, for it has won a place in natural law beside Newton's law of gravitation, and in one sense holds a still higher rank, because evolution is the universal master, while gravitation is one among its many agents. Nor is the law of evolution any longer to be associated with any single name, not even with that of Darwin, who was its greatest exponent. It is natural that evolution and Darwinism should be closely connected in many minds, but we must keep clear the distinction that evolution is a law, while Darwinism is merely one of the several ways of interpreting the workings of this law." — (Slovensko, po domače povedano: V tej knjigi nam ni treba tatit časa in ne prostora, da bi iznova dokazovali resnico evolucije. Evolucija kot splošen zakon žive nature je bila demonstrirana v 19. stoletju. Evolucija ne spada več med teorije, kajti priborila si je mesto v naravnih zakonih poleg Newtonovega zakona težnosti; v enem oziru je še na višjem mestu, ker evolucija je splošen gospodar, dočim je gravitacija le eden izmed njenih pomočnikov. Zakona evolucije tudi ni treba več spajati s kakim imenom, niti s Darwinom ne, ki je bil nje največji zagovornik. Naravno je, da sta evolucija in darvinizem v ožjem stiku, toda jasno mora biti, da evolucija je zakon, dočim je darvinizem le eden izmed več tolmačev delovanja tega zakona.)

Dalje piše dr. Osborn: "Our present state of opinion is this:

gi strani 716 inozemcev je bilo deportiranih pod določbo zakona, ki odreja deportacijo inozemcev, kateri so postali "javno breme" radi vzroka, obstoječega pred njihovim izkrcanjem. Vzroki, zakaj so postali "javno breme", so bili sledeči: 591 radi blaznosti, 35 radi drugačne umobolnosti, 24 radi tuberkuloze, 14 radi drugih nalezljivih ali ostudnih bolezni, 3 radi nosečnosti, 40 radi slabega fizičnega stanja, 9 radi drugih vzrokov.

Najbolj varno ravna inozemec, ki tekom petih let po svojem prihodu ne sprejema nikake vrste dobrodelstva. — F. L. I. S.

ALDERMAN ZAPLETEN V ZEMLJIŠKO AFERO.

Chicago. — Stanley Adamkiewicz, alderman v 31. wardi, ki je obenem tudi zemljiški trgovec, je bil v soboto zaslišan pred zveznimi oblastmi radi njegove zveze s Florida Land kompanijo, ki je obtožena, da je oslepila lahkoverne ljudi za več kot milijon dolarjev. Med žrtvami je mnogo Poljakov. V nedeljo se je izvedelo, da je Factor, predsednik družbe in duša podjetja, proti kateremu je bilo izdano zaporno povelje, odpotoval pred nekaj tedni v Pariz.

we know to some extent how plants and animals and man evolve; we do not know why they evolve. We know, for example, that there has existed a more or less complete chain of beings from monad to man, that the one-toed horse had a four-toed ancestor, that man has descended from an unknown ape-like form somewhere in the Tertiary. We know not only those larger chains of descent, but many of the minute details of these transformations. We do not know their internal causes, for none of the explanations which have in turn been offered during the last hundred years satisfies the demands of observation of experiment, of reason. It is best to acknowledge that the chief causes of the orderly evolution of the germ are still entirely unknown, and that our search must take an entirely fresh start". (Nase sedanjnjenje je, da vemo do gotove mere kako se rastline, živali in človek razvija, ne vemo pa zakaj se razvija. Mi vemo na primer, da je obstala boljšalmanj popl na veriga bitij od najnižjega do človeka, da ima enoparkijev konj četrstere, oklijava predelka in da je človek izšel iz neznane opilike oblike neke v terciarni dobi. Poznamo tudi mnoge podrobnosti teh pretvorb v verižnem descenda. Ne poznamo pa nobenih vzrokov. Vsa pojasnila glede teh vzrokov v zadnjih stoletih niso mogla zadovoljiti naših zahtev, eksperimentov in razuma. Najbolje je, če odprto priznamo, da poglavitni vzroki redne evolucije kalice se nam še popolnoma neznani in da moramo popolnoma nanovo iskati te vzroke.)

Tako govori avtoritativni znanstvenik, ki se peča samo s tem vprašanjem. On niti noben posten učenjak ni še rekel, da moderna veda, ki je stara komaj sto let, je že vse rešila, vse odkrila in že vse ve. Osborn pravi: "Mi vemo, da je evolucija na ravni zakon, torej fakt. Vemo do gotove mere kako deluje, ne vemo pa, zakaj se to vrši; po glavnih vzrokov rednega razvoja kalice se ne vemo, delamo pa na tem, da jih odkrijemo. Danes vemo toliko, jutri bomo vedeli več." Nekateri znanstveniki so seveda nepotrpežljivi, in če jim kaka stvar hitro ne uspe, tedaj jo brž proglasijo za ničev in dokazov nemogoče. Drugi se nečejo zameriti verakemu vplivu in dajejo koncesije, češ do tukaj smo prišli, dalje pa ne moremo.

Toda — kakor sem že rekel — dokazi evolucije niso samo na potiskanem papirju. Natura, priroda sama nudi najboljše dokaze, samo vidati jih je treba. Delavci s krampom in lopato, za katere ima g. Trunk poamehovanje, imajo ne samo rok za garanje, pač pa tudi oči, da opazujejo in more, da razmišljajo in preudarijo, kja je resnica.

K. T. E.

NA ŽELEZNISKEM KRIŽIŠČU.

La Grange, Ill. — Tukaj je osebni vlak, ki je vozil s hitrostjo petdeset milj v uri, zadel tovarni avto ognjegacev, ko so hiteli gaati požar. Dva ognjegacea sta bila ubita.

Greensboro, N. C. — Južni vlak je udaril pri Reidsvillu v avto, v katerem je sedelo pet oseb. Vse so bile ubite.

KROJASKI DELAVCI V PHILADELPHIJI NA STAVKI.

Philadelphia, Pa. — Krojaski delavci v delavnici S. Patrowitcha so zastavkali za priznanje uniže.

"VORZUEGLICH" ZA LEMENAT.

Trunk se je izpovedal, da mu je profesor v 7. in 8. razredu zapisal pri predmetih fizika in kemija v sprječevalo "vorzueglich". Tako mu je zapisal tudi v srelostno sprječevalo. Verjame! Trunk je posabil, kaj mu je profesor zapisal na njih gimnaziji, zato pa ni profesorjev razumel, da je Trunk "vorzueglich" za lemenat, saj drugače bi Trunk vedel, da je vsej razlika med "vorbue" in "kemizmom". Uči se Trunk, uči! — Člrov Jaka.

State N. Y. — Stavke

Na izid te znanstvene ekspedicije je svet zelo radoveden. Semeljitje proučevanje življenja teh zaostalih ljudi in njih starih z antropološkega stališča je velika pridobitev za razvojno teorijo. Lani so našli baš v Južni Afriki, razmeroma ne daleč od puščave Kalahari, v Rodeziji, tako iskani miniaturni ljudje.

pred pričami takoj po porodu.

ni; če dela to med šestimi in sedmimi uro zvečer, je to znamenje

ski. Prijatelj pojasni, da je nov

CHICAGO, ILL.

CHICAGO, ILL.

Felicijan:

Vsi lepo s kruhom

Pred tedni mu je umrla žena in pustila pet otrok. Žaloval je več dni; žalosten, skoro z mokrimi očmi je učil otroke, naj bodo pridni in ubogajo, da se jim bo boljše godilo. Zvečer je prihajal od dela — bil je mizar — in se ozrl po sobi; v temnih kotih so žarele svetle in nemirne otročje oči. Sklenil je roki in mislil sam pri sebi:

"Boljše bi bilo, če bi umrl jaz..."

Tedaj je šinil prek sobe rezek glas otročjega grla; izgubil se je, a takoj nato je završalo, da se je prijel za glavo.

"Kakani sol!" je premisljal. "Sam vrag jih ne užene..."

Ujezil se je in zagodrnjal, toda nihče ga ni poslušal. In zapri je vrata za seboj in šel v gostilni pit, potapljal žalost in jezo.

Tako se je zgodilo sleherni večer.

Nocoj je sedel sam v gostilni.

Pazno je motril žulje in od dela razglodano kožo svojih rok; z očmi je zasledoval žile, ki so bile zelene in napete ter so se naenkrat izgubile. Misel mu je bila v gostilni, skrb pa v delavnici in doma pri otrocih. Roka se mu je tresla, ko je srkal s hlastnimi požirki pijačo iz kozarca. V kotu med čelom in deanim sencam mu je nekaj klijavalo, kakor bolečina, kakor zavest, da je dela še mnogo in mora biti do sobotnega večera izvršeno. Srce mu je bilo nemirno in se je tesnilo ob misli, kako je doma, kaj dela Tonček. In spomnil se je še na Pepčka in Mimico, nazadnje tudi na Lizo in Ivana...

Kozarec je položil na mizo, sklonil glavo, oči povesil in jih zapri. Začul je ženin glas, ki je zvenel sicer resko, a jasno. Zadelo se mu je, da je doma v veži in sega po ključki v vratih. Ti isti trenotek je nekaj padlo v sobi, kakor kadar pade železen lonec ali pokrivač. S čelom je utrdil ob mizo; zravnil se je in si podprl glavo z roko:

"Tako je kuhala večerjo, kar sem se vrnil z dela..." se je spomnil.

Podpri si je glavo z obema rokama.

"Nocoj pa nobeden ne kuha," je mislil in zrl malomarno predse. "Moke je zmanjkalo v omari, drv ni več, vse sem že ssekal... Jutri se že z odrezki preakrbim; malo pozneje grem kakor drugi..." Nasmehnil se je. "Bog že poskrbi, škode pa nobeden nima..."

In skoro bi se mu zaprie iznova oči, da ni prišlo vprašanje, samo od sebe in bogve odkod.

"Ampak nocoj? Nocoj? — Nocoj je Tonček lačen in Mimica joka; nocoj so lačni, čakajo in strah jih je."

Prestrašil se je v srcu.

"Kaj bi rekla ona, če bi vedela, da sem jih pustil lačne in v strahu, sam sem pa šel..."

Zmajal je z glavo in se zagledal v mizo. Prav malo vinjen je bil, ravno toliko, da se je smatral za najbolj zavrženega človeka na svetu. Ponavljal je:

"Sam sem šel, otroke sem pustil..."

Segel je v žep in tisti hip mu je strepetalo nekaj v očeh.

"Večerjice jim kupim. Morda imam zadosti..."

Pod mizo je držal mošnjo in vlek el denar iz nje, vsakega posebej. Lepo ga je razvrstil na mizi in ko je šel, je gledal vanj. Videl je, da ima deset grošev; premislil je, da je že tri zapil. Ostanke je bilo še sedem grošev.

Skozi glavo mu je šinilo in šlo je po telesu, da so se prsti krčevito oprilek miznega roba.

"Večerjice jim kupim, malo večerjice, da ne bodo lačni in Tonček ne bo jokal..."

Nasmehnil se je in storil, kakor je rekel. Kupil je večerjo, veliko meseno klobaso za štiri groše in za tri groše skoro pšenično belega pekovskega kruha. Ko je zavijal oboje skrbno v papir, je rekel sam pri sebi, da je kruh mehek kakor goba.

"No, seveda, pekovski kruh," si je dejal in spil svojo pijačo.

Napotil se je domov in se vso pot ni zmenil za nobeno stvar; le hitel je, da pride čim prej. V temni veži zapuščene hiše je obstal in vprašal, kaj delajo otroci. Odgovoril si ni.

Temno je bilo, tipal je po zidu in po vratih, dokler ni začutil ključke. Poskusil je in bilo je zaklenjeno, in udaril je s pestjo po vratih.

Slišal je, kako odnehuje zapah, in počasi so se vrata odprla. V sobi ni bilo prižgane luči; v temi je slišal glas Tončka in Lize.

"Odprite!"

"Ali ste vi?" je vprašal in ukazal: "Liza, luč prižgi!"

Zapri je vrata za seboj, obstal in čakal... Zaropotalo je prekucnil se je stol.

"Rekel sem, da luč prižgi!" se je razjezil. "Ne uboga in ne uboga, naj rečem, kar hočem. Kaj...?" Utihihi je popolnoma.

Liza, najstarejša hčerka, je prižgala luč. Postavila jo je s tresočo roko na mizo. V svetlobi se je svetil njen blede obraz. Prozorno je bleščalo belo čelo, kalne sive oči so ostro gledale, temno in težko se ji je spenjala debela kita las čez ramena. Dvanajst let ji je bilo.

Na skrinji sta šepetala Tonček in Pepček, čudovito nežna dečka. Na tleh je sedel Ivan, ki mu je bilo enajst let, in premisljal; najmlajša, Mimica, je ležala napol slečena na kupu cumj in gledala v ateka. Tonček, ki je imel črne lase in oči, je skočil s skrinje, Pepček je vtaknil prst med zobe.

"Lačen..." se je zasliskalo in drugega nič.

Ivan je ostal na tleh, samo oči je povzdignil in napol proseče, napol očitačoče izpregovoril: "Minica je jokala; pravi, da je lačna..."

Očeta je spreletelo, začutil je krivdo in očitaje; instinktivno se je hotel oprustiti:

"Samo lačni ste, delati se učite, da si boste sami služili kruh. Ni zmerom polna skleda... Liza, dvanajst let sem bil star, pa sem si sam služil, ovsen kruh smo jedli in zmerom smo bili lačni..."

Deloma je govoril, deloma mrmral in sedal za mizo. Čisto mirno so mu tekale besede iz ust, čisto vsakdanje so se glasile. A Ivan je začutilost in se zavedal, da je oče že večkrat govoril tako. V svesti, da ima prav, je izpregovoril:

"Smo že slišali..."

Oče je strepetal pri teh besedah, a ne toliko pri besedah, bolj pri glasu, ki je zvenel sovražno. "Ivan, ti me zaničuješ!" je začel. "Boš videl, ko si boš služil sam... Boš videl, kadar mene več ne bo... Kadar enkrat padem, ne bom več vstal... Boste videli, otroci...!" Žalostno mu je bilo pri srcu, da bi se razjokal.

Počasi se je pomiril in le še semintja se je spomnil prejšnje žalosti.

"Klobaso sem vam prinesel nocoj," je povzel besedo, "klobaso in kruha. Saj vas imam rad, samo ubogajte in pridni bodite... Kadar mene ne bo, tudi klobase ne bo in kruha ne... Kadar jaz padem, bo slaba... Liza, Ivan skrinjo primaknita k mizi... Vsi se lepo vasedite; lepo, pravim, bomo večerjali..." Razvil je papir. Otroci so hite-

li posadati okoli mize. Pepček je v naglici prevrnil stol.

"Zakaj ne ubogaš, Pepček?" ga je opomnil. "Jaz vas lepo učim, samo..."

Vstal je in ni vedel, kaj bi najprvo; nato je sedel vnovič in si sezul čevlje.

"Tonček, pod posteljo jih postavi! Jój, noge me bole... od dela, otroci, od dela... Le bolj netri jih porini, Tonček! Je že dobro. Sem-le k meni sedi, bom zrezal..."

Vzel je nož in zrezal klobaso in kruh, vsako na šest kosov. Mast, ki se je prijala noža, je obrisal ob kruh. Potem je pričel z delitvijo in vsakemu pogledal v oči:

"Na, to imaš ti, Tonček... to ti... to ti... na, Ivan, to je zate... in še zate, Liza... To je pa zame."

Vse je pogledal še enkrat, silno zadovoljnega, se je počutil.

"No, zdaj pa le jejte! Klobase ni vsak večer; kruh je pekovski, dober..."

Saj ni jedel, le otroke je opazoval s srečnim očesom. Tonček je stegnil roko po klobasi in vse porinil v usta; obraz se mu je smejal.

"Tonček, kako pa ješ?" Razjezil se je. "Kaj pa sem rekel? Lepo s kruhom jej! Mimica, ti tudi... Vsi lepo s kruhom! Tonček, lepo s kruhom, če ne, te udamim...!! No vidiš, sedaj imaš!"

Tonček je pojedel svoj košček klobase, in postal mu je suh kruh. Ustnice so se mu raztegnile, zajokal je, da so padale solze po akorji...

"Nič ne maraj...!" je turobno izpregovoril oče. "Na, Tonček, moje klobaso in Mimici daj pol, pol imaš dosti..."

Tonček je segel hlastno po svojem delu, Mimici so se povešale oči... Oči vseh petih so bile skalile in tudi očetove so bile motne, ko jim je dejal:

"Sedaj pa le lepo s kruhom, le lepo s kruhom..."

OBRAVNAVA PROTI HOTELSKIM BANDITOM PRIČELA

Chicago, Ill. — Obravnava je pričela proti Joseph Wilsonu in Jack Holmesu, ki sta v družbi treh tovarišev hotela oropati hotel Drake. Državni pravdnik zahteva smrtno kazen.

STANOVANJE v najem odda, za dve mali družini in sicer sprednje za \$20,00 in na ozadju pa za \$15,00 mesečno. Oglasite se pri lastniku: 479 Park Street, Milwaukee, Wis. — (Adv.)

PRODA SE

izvrsten fotografičen urad in oprava "Studio" in hiša. V nahaja v dobrem stanju in dobrem prostoru v bližini S. P. J. urada. Ugodna prilika. Slovenca, Hrvata ali Čeha. nadaljna pojasnila obrnite na naslov "OGLAS B.", 2657 Lawndale ave., Chicago, Ill. (Adv.)

NAROČNIKI POZO

Znamenje (Aug. 31-19) pomeni, da vam je naročnik potekla ta dan. Ponoč jo pravočasno, da vam ne postavimo. Ako lista prejmete, je mogoče vplačati, ker ni bil plačan. A je vaš list plačan in ga prejmete, je mogoče vplačati vlad napakega na va, pišite nam dopisnice navedite stari in novi slov.

Naši zastopniki so vsi štveni tajniki in drugi stopniki, pri katerih plačate naročnino.

Naročnina za celo leto \$5,00 in za pol leta pa \$2,50. Člani S. N. P. J. plačajo pol leta \$1,90 in za celo leto \$3,80.

Za mesto Chicago in cero za leto \$6,50, pol leta \$3,25, za člane \$5,30.

Za Evropo stane za pol leta \$4,00, za vse leto pa \$8,00.

Tednik stane za Evropo \$1,70. Člani doplačajo 50c za poštino.

Naročnino lahko tudi mi pošljete na naslov:

UPRAVNIŠTVO "PROSVETA" 2657 S. Lawndale Ave. CHICAGO, ILL.

DA SKUHAŠ DOBRO VO, PIŠI PO NAŠE PRODUKTE.

Imamo v zalogi slad, krmil, in vse druge potrebščine. Pošljite nam preproščeno, da je doma pri kuhani vedno le najboljši in najcenejši.

Groceries, sladničarjem in v daljine pošljemo samo primeren pust pri večjih naročilih. Pišite informacije na:

FRANK OGLAR, 8401 Superior Avenue, Cleveland

MEDVLADJE

SOCIALEN ROMAN.

Spisal Jože Pahor.

(Dalje.)

Toda pozno v noč se je zopet zdrnilo po široki, glavni cesti: avtomobili so začeli sumeti, sprva bolj v presledkih, pozneje vzdržema, da se je čulo, kakor bi potezal močan, oster veter po borovem gozdu. Včas je cesta utihnila, pa se je kmalu spet oglašil šum iz dalje, rustel, rastel, vihral med hišami ter se nato izgubil v polje. Naglo je drvel avtomobil dalje, kakor bi bežal pred nevarnost. Za njim drugi, tretji, vedno več, vedno več! Neki strah jih je dvigal in podil kakor ptice zver, ki se vije po grmovju.

Rojnik se je zbudil in prisluškoval in sklepal. Nikakega dvoma ni bilo več, prišel je konec! Spomnil se je besede, ki jo je bil dal Stani, in sladek ogenj ga je spreletel.

Nikake ovire ni več! Je pelo v njem.

Pojdem po njo in jo pripeljem na svoj dom, kakor sem obljubil!

Zgodaj zjutraj je vstal, vesel in svež, toda videl je hitro, da konca še ni, in senca je legla preko njegove radosti. Vriska joči večer, poln drhtenja in pričakovanja, je utonil kakor brez sledu in čeprav je bila le ena noč vmes, nemirna in nenavadna, vendar je bila njegova lepota samo kot daljen spomin, kot bežna, umirajoča senca. Dolgi štiriletni glad je dvignil svoj vrtnec in ker ni bilo več sile, ki bi ga krotila, je potegnil v svoj ples še ope, ki bi morda še silnoči ne mogli verjeti, da bodo danes brez sramu segli po vsem, karkoli jim je bil tako radodarno izročil veliki polom z vso svojo anarhično mogočnostjo.

Rojnik je videl, kako se je dvignilo ljudstvo, da si natrže živili, da si napišijo celo stvar, ki so skoro brez vrednosti, in zabolelo ga je v dno arca. Tudi iz tvornice so šli delavci kamor val drugi in delo je počivalo. Če bi hotel, ne bi mogel človek delati; ostražje je bilo polno strupa.

Bo li še kdo ukrotil te razvezane strasti? se je vprašal a strahom in čutil, da nima nikjer več obstanka. Ali moramo dalje v prevrat, ki so ga izživali in ki ga ne bomo več ustavili?

Videl je znamenja, ki so glasno govorila, da tli povsod in da je treba le rahlega vetriča, da se vse razgori v ogromen neugasljiv požar.

Saj ni mogoče, da bi ostal tu stari svet! se je spomnil; saj ni mogoče, da bi vsa kri tekla zastoj! Nov red pride, nove resnice...

Ves dan ni imel miru, in ko se je zvečer odpravil spat, v šumenju raket in ob pokanju strelcev, kakor bi se zbuja čarovniška noč, je bila prihodnost vsa meglena pred njim.

Ali si blizu, ali si daleč, Stana? je vpraševal temo in koval načrte, ki so raspadali drug za drugim.

Videti jo moram, je sklenil, govoriti z njo! Bogve, kako ji je, kako se ji godi!

Rojnik je sklenil, a v Gorico se ni odpravil; vse, kar je videl in preživel te poslednje dni, je padlo nanj kot temna pošast, ki duši voljo in srebile sok moči.

Še ta dan naj vidim! se je obotavljal. Morda se razjasni morda se izboljšajo te grozeče razmere, morda se otmemo iz vrtnice!

Toda vrtnec je plesal dalje in dnevi so bežali, dokler niso naposled prinesli nekaj nenavadnega, nepričakovanega, da je ponehal divji ples, kakor bi odrezal, da so se ljudje potuhnilli kakor iznenadena zver in da je utihnil hrup, kakor bi ga bila pogotnila molčeca zemlja. Na daljni cesti so se dvignili sivozeleni nestvori, ki so se bližali, naglo, neslišno. Brzeli so na glavni trg, se razvrstili drug ob drugem, prožno, lahno, spretno kakor ročne podlaške in ljudje so strmeli vanje. Bili so oklopniki, popolnoma zaprti in z okroglim zeleno-belo-rdečim stolpom na vrhu, kjer sta rezali iz mrazlega jekla po dve cevi strojnic. Iz nestvorov so stopili prvi vojaki, ki so le malo in nezaupno govorili, se ogledali okrog, potem pa spet zaprti in krenili dalje, proti Postojni. Mojk je zavladal, globok, rezek mojk...

Jutri pojdem! se je odločil Rojnik in mislil, kako je v Gorici z njegovimi ljudmi, kakšna

jim je usoda. Spomnil se je, da bo videl Slaka, Staninega očeta, o katerem je vedel iz dekletovega pisma, da mu je nasproten, da se doslej niti videla nista bila.

10.

Bogve kolikokrat se je oziral Ivan Slak v visoko okno ječe, v katerega prekrizanem železju je počasi umirala večerna svetloba. Vedno mu je bilo najtežje takrat, ko so se začele sence v temnobi celice zgokčevati, ko se je dan poslavljati. Mislii je na otroke, na ženo, ki so jo zakopali, ne da bi mu dovolili, da jo vsaj mrtvo vidi, in bilo mu je, kakor da mu mrlja roka stiska srce. Ves čas, odkar je bil zaprt, ga niso še bili zasliskali, kazalo je, da so ga bili popolnoma pozabili. Včas je stiskal pest in grozil z njo v zrak, včas je spet sedel kakor ujeta ptica, ki so ji prebili perot. Neka udana krotkost še mu je polagoma kradla v srce, da je hromel, da je postajal kakor plah otrok. Čim bolj so bežali dnevi, tem mehkejši je bil in srd v srcu se mu je topil, da sam sebe ni več razumel. Ponoči so ga manile krasne sanje, da leta po zraku lahek kot peresce, da se koplje v solčnih vodah, v valovih brez konca, da se špreehaja po višavah, polnih čudovitih dišav.

Jeli to glad? se je vprašal, strmeč v sladko omotico, ko se je prebudit sredi noči. Glad je bil in dolgo mu ni dal spet zaspati. A ko je zjutraj vstal z bolečimi udi s trdega ležišča in mu je ječar prinesel ničvrednega kruha, ni imel najmanjše želje do jedi. Tako so bežali tedni in črtali starost v Slakov obraz. Naglo je, pobledele in uveneli in naglo so mu propadale moči. Obraz se je obrastel, koščeni z motnimi očmi je bil obraz zločinca. Morda bi bila ta ječa živ grob Slakov, da ni naposled prišla ura milosrdnosti.

Jesenaki večer se je zgrinjal. Velemešto, ki je dolgo, dolgo molčalo pod skalnim zidom kakor mrtvo, je vzdrhtelo in se zdrnilo in zaživelo z upornim življenjem. Čas se je prelomil, med preteklim in prihodnjim je zadivjal osvobodeni jez. Mnogi so vrele in divjale pesti, strašen sodnik svojih nasilnih gospodarjev. A prevrat ni bil težak; kar sam se je razval, podoben dolgorastoči nevihti, ki se utrže z vso silo in izdivja toliko hitreje, kolikor več časa se je pripravljala.

Po strmi, kameniti ulici navzgor se je valila tisočglava množica, hrupč in vriska joči. Nena- vladna pijanost je prevzela ljudi, bli bi v peklu, da jim kdo kaže pot. Pred visokim ogromnim portalom so se zajezili kakor hudourn tok in pljuškali med zidovjem in grmeli, da je drhtelo ostražje.

— Odprite ječo! — je rezalo mrak a stotinami brušenih nožev, straža pa je plašno oddalo orožje, kakor bi bila dogovorjena s temi uporniki. Mogočen sunek in velika vrata so se zamajala in udala in razklenila, ljudstvo pa je zavirskalo in planilo dalje, pod težak, temen obok.

— Ključce, če ne, razbijemo! — odmeva po mračnih kamenitih hodnikih, polnih težke trohobe, toda onostran, za železno ograjo stoje razvrščeni črnovoljni, raztrgani in sestradani, res, toda še vedno poslušni, a puškami v izsušenih dlaneh. Prišeden stotnik jim ukazuje, mračen kakor njegovi prostori in hladen, kakor bi ne bilo nič naravnostnega, če bi zdaj ustrelil v to bučno, divjo množico. Rezko ukazuje, a trdno, mirno, in puške zalpetajo in se dvigajo. Prve v množici pretrese ledena groza, vidijo, da ni več šale, umikajo se in trejfo ob naval v ozadju, ki še ne ve o nevarnosti. Samo dva mornarja stojita ob železni ograji, ki bi bila lahka usodna.

— Reci jim, naj ne streljajo, — krične mladeč drugemu, — tvoje krvi so, hrvatako govorijo!

Mornar se oglasi, le nekaj besed, ki tržejo in lomijo in palijo, in puške se povesijo, kakor bi bile možem ohromele roke. Stotnik pobledi, zavpije kakor ranjen, a še vidi, kako je brez moči, ne da bi še razumel, kaj se vse godi. Noče oddati orožja, množica pa se že več ne zmeni zanj. Vriska in drvi dalje kakor povenjen in jetniki prihajajo iz svojih grobov.

V dnu ječe posluša Slak, vedno bližji je šum. Vstane, strmi: Kaj se godi to ur?

(Dalje prihodnjic.)